
Præsten, der ikke blev Biskop

Et stykke journalistik af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Præsten, der ikke blev Biskop

4

Præsten, der ikke blev Biskop

Præsten, der ikke blev Biskop

Præsten der ikke blev Biskop

Af Sognepræst Kaj Munk

Skærtorsdag vilde Pastor Olfert Ricard være fyldt 70 Aar. I Anledning af denne Mindedag - som Radioen forøvrigt har forbigaaet i ejendommelig Tavshed - har Kaj Munk skildret sine Indtryk af Ricard og sine Erindringer om ham i følgende Artikel.

NOGLE kaldte ham Rikær, og nogle kaldte ham Rikardt, men han hed altsaa Ricard. Det lyder af Fransk, og det var Fransk; det kan ligefrem rime paa Ansgar, og hvor var han stolt af, at Kristendommen var kommet til Danmark netop fra Frankrig, hvorfra ogsaa hans Slægt var kommet hid! Han var en dannet Mand, og han skabte en Religion for Ungdom i Manufakturhandlerbranchen; Akademikerne var han ikke skolet nok i sin Tanke til; og de unge Arbejdere var han ikke djærv nok.

Det sidste var det værste. Aarhundredet er Arbejdernes Aarhundrede. Og det er dem vel undt. Det har længe nok været de andres. Dvs. for Øjeblikket er det jo Soldaters. Men naar det onde Eventyr er til Ende, vil det blive Arbejdernes igen. Det er en grim Anklage mod Kirken, at den ikke har fostret Personligheder, der forstod det af karsken Bælg, at Kristendommen er særlig forbeholdt alle Stænder, men den, der har Førsteprioriteten i den, har lige fra dens Start af været Manden paa Gaden. Dog er der Tegn til, at de er ved at fremstaa nu.

Men selv om Kristus ikke havde det, hvortil han kunde hælde sit Hoved, har dog ogsaa den Del af Befolkningen, som sælger Dame- og Herreundertøj, levende Brug for ham. En stor Indsats gjorde Ricard i Danmarks Kirkehistorie, i Danmarkshistorien ved at tvinge os af Middelstanden bort fra Ligegyldigheden for Kristus. Vi havde staaet langt fattigere herhjemme, om ikke ogsaa vi havde ejet K. F. U. M. og K. Havde de bare været noget djærvære. Havde den Mand, der lagde Syldstenen og byggede et stort Stykke af Muren, blot været noget mere knap saa dannet! Det er godt nok med dannede Præster ogsaa. Men det kan ikke nægtes, at de mestens hører hjemme i forrige Aarhundrede og i diskussionsførende Samfundslag.

Den, der vil snakke med Toredorer, maa helst ikke faa Astma ved Lugten af Tyre.

Er det Synd at sige dette henover Ricards Grav? Nej, det er ikke. En Skælm giver mere, end han har. At paapege hans Begrænsning er at kalde paa de Folk, der har Enerne dér, hvor han ikke havde dem. Smededrenge og Kioskbude - prægtige ufordærvede Sjæle! Hvor længes man efter, at der kan komme en Hverver for Kristus af *dem*. En Mand, der kan deres Sprog! Tænk, om Formanden i Smedenes Fagforbund blev grebet af Kristus!

*

Det er 13 Aar, siden Ricard døde. Lykkelige Ricard! At falde midt i sin Gerning! Just som han ydede sit ypperste! Den Gang gav det som et Snit af en sløv Kniv ind i Hjertekulen

at læse om hans Død, der forekom En altfor tidlig, helt meningsløs. Man syntes, at mange, mange Billeder laa endnu og ventede paa at blive malet af ham. Man syntes, at den danske Kirke med et blev altfor armodig. Men man er endt med som altid før at indse, at Gud er den klogeste. Ricard skulde slippe for at staa og vande sig selv ud. Og han skulde fries for de kolde Vintervinde, han med sit kuldkære Sind ikke var skabt til at trodse.

*

De døde rider hurtigt, siger et gammelt Ord. Ak, i vor Tid rider man ikke længer. Da bruger man Benzin. Ogsaa de døde er langt hastigere forsvundet end før. Tag et af Ricards Skrifter nu! Det taler ikke længere et levende Sprog. Meget af, hvad der er skrevet i det, er vel stadig kønt og hjerteligt. Men naar vi nærmer os det springende Punkt, saa springes der over; saa klares Vanskeligheden ved uforløsende Lyrik.

Nu, sligt er i sin Orden. Lad os være inderlig taknemmelige mod den, der læskede vor Tørst i Fjor, selv om hans Flaske nu er løbet tom. De unge, han satte i Gang, bør ikke glemme, af hvem de fik Startskubbet. Vor Udvikling gaar ikke i Staa; hvad der før hjalp os fremad, hjælper ikke nu; men vort Liv er stadig afhængigt af, at det blev hjulpet den Gang.

Dertil maa regnes, at Ricard var en meget flittig Pennens Mand. Men Flid gør det visselig ikke. Munden havde Gud givet ham, Pennen havde han taget selv. Ikke naar han skrev, kun naar han talte, evnede han at sætte hele sin Personlighed ind. Andre har det omvendt. Men Ricard var en Ordets Mester. Hvad der nu fortøner sig som Klingklang i hans Bøger, var ægte Lyrik, selve Livets inderlige Tale, naar det kildefrisk sprang fra hans Mund.

Der bruges undertiden det Udtryk om store Prædikanter, at de formaar at aabne Himlen over os. Skulde det kunne siges om nogen Præst i vort Slægtled, maatte det være Ricard. Man har kritiseret, at han solgte Evangeliet for billigt for at skaffe Rørelse. Aah ja, sligt lader sig altid sige. Ricard var Folketaler, han havde Evnen og Modet til at bruge de Udtryk og Billeder, der slaar ned som Rovfugle paa den jævne Mands Opmærksomhed. Det kan naturligvis glippe i Stridens Hede at huske Reglerne. Men man kan ogsaa forraade Evangeliet ved Forsigtighed og Saglighed. Man kan være saa ængstelig for at sige noget, man ikke kan staa ved, at man slet ingenting faar sagt; og tør man saa staa ved *det*?

Ricard kunde aabne Himlen over os. Der kunde være en Højtid over hans Gudstjeneste, saa man fik en Forsmag af Livet derhjemme. Og han kunde skabe en Samtidighed med det nye Testamentes Skikkelser, saa ingen Digter blandt hans Tilhørere behøvede at flove sig paa hans Vegne. Det kan gerne være, at Kristus en Gang imellem kom til at gaa i Galocher og med Paraply. Men det er menneskeligt at fejle. O, hvor tilgav vi ham gerne de Fejltrin, han tog, for de mange Gange, hvor han førte os sikkert og højt!

Havde der saa kun været eet Punkt, han lignede Kristus i, *det* var der i hvert Fald: Han var aldrig kedelig.

Var Shakespeare ikke for een Tid, men for alle Tider, var Ricard overbevist om, at Kristendommen var det endnu mere. Han gjorde ikke det ny Testamente aktuelt, men han troede fuldt og fast paa, at det var det, og saa var det det. Skikkelserne omkring Jesus og i Jesu Lignelser - deres Problemer var vore Problemer, deres Kampe, Fald og Oprejsninger var noget, der angik os. Hvor har det ikke skæmmet Kirken, at dens Forkyndelse saa

ofte var ivedkommende. Det var Ricards aldrig. Han brugte ikke Heksekunster og Tildigtninger, slet ikke det første og kun sjældent det sidste. Det var snarere os, Tilhørerne, han flyttede ind i Bibelens Sceneri, end det, han flyttede op til os. I lykkelige Stunder laante han af selveste H. C. Andersen Lykkens Galocher; men det var ikke Kong Hanses Tid, der interesserede ham, men Kong Kristi.

*

Og dog var der eet Land, hans Hjerte brændte for saa varmt som for Oldtidens Palæstina. Det var Danmark. I hans Prækener bølgede Kornet, sang Lærkerne, straaledede Blomsternes Øjne. I hans Bøn glemtes aldrig Sønderjyderne. Og ”lad heller aldrig dit Ord dø af Danmark eller Danmark slettes af Rigernes Tal”. Hans Slutningsbøn efter Prædikerne var i det hele taget indtrængende og betagende smuk. Naar hans Disciple nu fremsiger den ordret, kan man godt faa lidt ondt af det for Vorherre, der skal høre paa alt det Skønvirke. Men naar Ricard selv bad den, glemte man alle Indvendinger for selv at være med til at bære den frem.

Maaske det nationale *Islæt* i hans Prædiken en enkelt Gang kunde tangere det skaaltalemæssige. Saaledes husker jeg, at jeg som Klokker for Regensen havde deltaget paa Embeds Vegne i en sønderjydsk Studenterefest, hvor der blev udbragt lige saa mange Skaaller for Danmark, som der blev drukket. Hvor sent de unge Lørdagssold trak ud, og hvad der end var passeret under dem - om Søndagen var jeg altid at finde i Garnisons paa en lille Bænk bag Prædikestolen ved nordre Indgangsdør. Den Lørdag var det trukket meget ud, og der var sket meget, og om Søndagen hører jeg et Stykke ind i Prædiken Talerens Stemme: ”For alle vi, som elsker Danmark og værger dets dyre Navn ...” Her begyndte jeg at rejse mig med højre Haand ud for mig. Men da alle de andre blev siddende, satte ogsaa jeg mig igen. - Ricard var en dygtig Ansporer og en uforlignelig Trøster. Han forstod at tilskynde og sætte i Gang; at vi Mennesker var dødt Materiale i Guds Hænder, var for ham Hedenskab. At være er at ville, troede han paa. For Mennesker i Fald og i Sorg var han en utrættelig Øser af Guds Barmhjertighed og Evighedens Haab. Som Tugter havde han ikke det voldsomme Vejrdrag. Dog husker jeg en Prædiken fra en Bededag (det var jo kun hans Søndagsprækener, der kom i ”Nationaltidende”), da han pludselig slap Skorpioner og Svøber løs mod Forlystelsessygen, mod dem, der i Stedet for at søge Guds Hus, nu jager af Sted i deres Luksusbiler og tilsviner de nordsjællandske Landeveje paa deres vilde Jagt efter en Kro. Det var en lummervarm Dag, og Eftermiddagsmenigheden havde sat sig til Rette for for en Gangs Skyld at smaablunde. Det tør siges, vi for op med Appel.

Men ellers var han stærkest i det blide. Hør ham her, en Gang han var til Fest for et gammelt trofast Tyende i et Herskabshus: ”Da Vorherre var færdig med at male Blomsterne i Paradisets Have og havde givet dem Navne og vilde til at gaa, var der en lille en, der raabte: ”Du glemte mig”. Da vendte han sig og saa paa den med sine blaa Øjne saa venligt, at den fik Himlens Farve, og lo til den og sagde: ”Saa skal du hedde: Forglem mig ej”.”

Hans Evne til at læse Bibelen var ufortrøden frisk og vaagen. Hvem andre end han kunde faa dramatisk Effekt ud af Ordet ”du” i Lignelsen om den rige Bonde: Da lød det til ham:

”Du Daare, i denne Nat kræves din Sjæl af dig.” Og den rige Bonde skød Maven frem og hang med Underkæben: ”Hvad, hvem vover at sige ”du” til mig?” Pause. Saa i et Skrig med Sky i Prækestolen: ”Jeg, Døden”. Er det en Skuespiller, der har lært sig Rollen? Muligvis. Men Forfatteren er tilfreds med Udførelsen. Vær vis paa det!

*

Ak ja, hvor var vi mange, der søgte til Ricards Forestillinger. Grim var Kirken, Trængsel og Uro længe før Indgangsbønnen; enkelte Stole, der sørgmodigt ventede paa Officerer, var aflaaet til midt i første Salme; naar endelig Kirkebetjenten raslede med Nøglen, gjaldt det om at bruge Albuerne; thi smal var den Vej og snæver den Indgang, der førte til Siddepladserne, og der var mange, der søgte dem. Vantro Provinsfolk saa til i Forundring, at en Kirke i Danmark kunde saadan fyldes. Besvimelser var et fast Led af Gudstjenesten. En Dame gik over Bord fra 1. Sal og landede med et Klask paa Gulvet nær ved en af Indgangene, og Prædikanten indflettede i Forbigaaende ”Godt, det var dejligt nær ved Døren!” og gik videre i Teksten.

Altergangene var enorme; alle Slags Folk, desværre for stor Procent den sædvanlige Gang Damer. Naar faar vi en Kristendom, der koncentrerer sig om Mænd? Ricard ofte utaalmodig med Messebogen i Haanden: ”Hurtigere, hurtigere”. For Utaalmod kunde han nok præstere. En Gang vendte han sig foran Altret og fægtede med Armene og skreg op mod Himlen, hvor Organisten just var begyndt paa Salmen: ”Nej, nej, nej? Hvad skal vi dog med den Melodi? Maa vi bede om den rigtige?” Den Bøn blev hørt!

*

Ja, og med alt dette var der i al Danmark ikke en Gudstjeneste saa aandfyldt, saa gripende, saa kristusnær som Ricards. Jo ældre, man bliver, des klarere lyser det frem, hvad Værdier denne Ordets Tjener ejede at skænke sin Menighed. Jeg husker ham en Aften fra et Studentermøde paa Nyborg Strand. Stemningen havde været noget forceret dyster. Ved Aftensbordet havde han forsøgt sig med Spøg: ”Jeg tænker paa den gamle Vittighed: Hvis nogen spørger mig, hvad jeg bedst kan lide: Risengrød eller Havregrød, saa svarer jeg ubetinget Ja. Det er udlagt: Hvis nogen spørger mig, hvem jeg anser for det største Overmenneske: Overkammerherre Oxholm eller Overbibliotekar H. O. Lange, saa svarer jeg: Overkritikus Hans Koch. *Han* har Ordet”.

Men Hans Koch flygtede, for ”han kunde ikke lide at tale, naar han ikke havde noget paa Hjerte”. Og Højtid og Tynge og Mørke spændte sig atter om vore unge Sind.

Da stod Ricard op ved Aftenmødet, Slutmødet, og talte om Jesus, hvem vi ifølge Evangelierne maa tænke os ”overgivent glad”. Han gjorde det med saadant overraskende Skriftindsyn og med saa mandig Inderlighed, at Jesus traadte frem for os i et helt nyt Lys, ja, det følte, som rakte han os en helt ny Religion, staaende fast i den gamle, en Gave for Livet, for Evigheden.

*

Det kan vel ikke nægtes, at hans Sukces i nogen Maade forkælede ham. Kun en Mand, der var forvænt med Bifald, kunde have taget sig det forbitret nær, at Karussellen duvede forbi ham med saa stort Slinger i Valsen, at han forfejlede Springet op paa et af Bispesæ-

derne. Jeg besøgte ham nogle Dage efter. ”Det var godt”, sagde jeg, ”at Vorherre tog sig af Valget i Haderslev; ellers var det gaaet paa samme Maade der.” ”Ja”, svarede han dirrende: ”Det er ubegribeligt, at han overlader Bispevalg til Appel; naar han saa læser Resultatet i Morgenberlingen, ryster han paa Hovedet, inden han rækker den videre til Englere”.

Jeg maatte le højt ved Synet af denne hovedrystende Bevægelse, der bredte sig i fjernere og fjernere Ringe hos den store hvide Flok. Men Ricard lo sandelig ikke.

Men kendte han til Sukces og stundom afguderisk Dyrkelse, saa kendte han ogsaa Prøvelsen. Hans Haar var ikke blevet hvidt af ingenting. Der er ikke Ensomhed saa stor, som hans, Lederens, midt mellem de mange. Ugift var han. ”Og det er jo meget kønt, det med, at man er viet til Embedet, men det er alligevel noget Vrøvl”.

Ogsaa Anfægtelser angreb ham, maaske mest den, at han muligvis kunde have udrettet mere for Danmark paa en anden Post end Præstens. Saa havde han Kunstnersindets Saarbarhed. Og hans Gerning var gjort. Det betyder, at Opposition Nr. 2 begynder. Der lød Toner, der ikke kunde andet end skære ham i Ørene som falske. Endelig var der vel ogsaa en Hyldest, der var ham imod, en Damebeundring, han daarligt døjede. Og saa var der Galdesten. Selv har han fortalt mig, at han kendte til Anfald, hvor han maatte kaste sig ned og bide i Gulvtæppet.

*

Vi gentager: Lykkelige Ricard! Herren kaldte sin Tjener i det Øjeblik, da hans Værk var endt. En imponerende Bygning havde han rejst: K. F. U. M. Den staar som hans prunkende Gravmæle, og lad den staa længe endnu, bygget af levende Stene, unge Sind, der ærer hans Livsgerning ved ikke at tralle hans Viser efter, men synge de Sange, vort Folk har Brug for i Dag.

Men en større Gerning har Ricard gjort: i Tusinder af danske Hjerter kastet sin bibeltro og moderne, vidtfavnende Aands Lys hen over det gamle Kristusbillede, saa det blev nyt og straalende for os, saa vi kunde kende: Han er vor Frelser; det er ham, der færdes ved vor Side Livsvandringen igennem, det er ham, der vil sidde som Vennen i den sidste Nattevagt, det er ham, der rækker os Haanden, ”saa at det at dø en Gang kan blive at rejse hjem til dig, Fader vor...”.

Kaj Munk[1]

Olfert Ricard.